

Het Limburgsymbool vertegenwoordigt Limburg, al zijn inwoners en het Limburggevoel. Want wij, Limburgers, zijn trots op onze Limburgse identiteit. Het is vriendelijk en uitnodigend, jong en eigentijds. Het straalt “levensvreugde” uit. Het is ondeugend, onverwacht en tovert een kleine glimlach op je gezicht. Een helder beeld, simpel van vorm en overal toepasbaar. Een symbool dat alle Limburgers verenigt, een symbool voor jou en voor mij, dat het eenheidsgevoel versterkt en uitstraalt. Iedere Limburger is een belangrijke ambassadeur van dit symbool want alleen dan krijgt de Limburgse kus een oprechte, liefdevolle en hartelijke uitstraling.

KRACHT

**OP EIGEN
KRACHT**

Scherp uitgelicht

Zo gaat dat dan. Alles moet ineens drukkbaar zijn. Het deadlinevirus loert om de hoek. Maar de eerste bladzijden van deze rede zijn nog blanco. Het is een troost om dan te beseffen dat iedereen in onze heftige samenleving elke dag, vaak meermaals, geconfronteerd wordt met een deadline.

Niettemin, presteren onder tijdsdruk stimuleert de geest en zet aan tot creativiteit.

Mijn keuze om de rede te illustreren was dan ook snel gemaakt: ik kies voor foto's: verstilde beelden, scherp uitgelicht. Het is tegelijk een beetje spotten met de snelheid van ons bestaan.

Nu, ik houd ook wel van fotografie. Niet zozeer omwille van het fotograferen zelf maar wel omwille van het resultaat: de foto. De impressie die uitgaat van een beeld is veel malen sterker dan van een tekst. Daar moet niemand nog van overtuigd worden.

Fotograferen is schrijven met licht. Zelfs wazig is een beeld te lezen. Foto's spreken immers een eigen universele taal: beeldtaal. Een taal die wij allemaal wel kennen maar waar wij - overmeesterd door een wereld die gedomineerd wordt door beelden - al te vluchtig mee omspringen.

Jammer, want het verhaal van een foto zegt vaak zoveel meer dan woorden kunnen vatten.

Voor deze rede koos ik voor de foto's van onze eigen huisfotograaf: Robin Reynders (*)

Buiten het feit dat hij een naamgenoot is - puur toeval - verstaat hij de kunst om mooie beelden te maken. In dit geval beelden van Limburg en de Limburgers tijdens het volksfeest.

Met veel kleur en diepgang wordt de sfeer en de warmte van het Limburgs Volksfeest perfect gevisualiseerd. Je moet alleen nog de tijd willen nemen om te kijken. Durven vertragen en het verhaal van de foto laten ingrijpen op je netvlies. Dan zie je pas de schoonheid van mensen die genieten van samen zijn rond een gemeenschappelijk doel. Dan zie je de verbondenheid.

Ik houd van deze foto's omdat ik houd van de boodschap, van de provincie en al haar inwoners.

Robin Reynders

Geboren op 17-09-1976 te Genk

In '91 begonnen met fotografie aan het

Stedelijk Hogere Instituut voor Visuele

Kommunicatie en Vormgeving te Genk.

(afgekort destijds SHIVKV) (van 1991 tot 1994)

Afgestudeerd in 1998 aan de Katholieke

Hogeschool in Genk afdeling audiovisuele

communicatie optie fotografie. (van 1994 tot

1998)

Sinds 2001 voltijds in dienst als

beeldproducent voor het provinciebestuur

Limburg.

Samen winnen

Een gouverneur heeft weinig rechtstreekse macht, een gouverneur moet het vooral hebben van zijn moreel gezag, van zijn ervaring en kennis, van zijn leiderschapskwaliteiten.

Ik wil daarom een gouverneur zijn die kracht put uit zijn persoonlijke overtuiging, die in wat hij zegt steunt op een breed gedragen maatschappelijke visie en in wat hij doet gedreven wordt door een vaste wil om Limburg te stuwen naar een sterke, duurzame en warme provincie.

Bovendien ben ik iemand die wil winnen. Wat niet betekent dat ik altijd win, maar je begint niet aan een wedstrijd als je niet vertrekt met de vaste wil om deze te winnen. Althans dat is mijn overtuiging. Ik durf wel eens zweren bij het adagium: “Winnen is niet alles. Het is het enige.” Voor onze provincie betekent dit dat wij met alle Limburgers, de provincieraad en de deputatie er alles aan moeten doen om onze provincie welvarend te houden en als het even kan het nog beter te doen dan de rest van Vlaanderen, ... beter dan Vlaanderen zelf. Samen gaat het ons lukken, ik geloof er rotsvast in.

Is het alleen maar economie?

Laat mij de rede aanvangen met een situatieschets te geven van de Limburgse economie. Hoe is het gesteld met de welvaartscreatie in onze provincie? Hoe hoog liggen de arbeidskosten en het investeringsritme? Zijn wij een ondernemersregio die een innovatiegedreven economie voert? Hoe zit het met de tewerkstellingsgraad en hoe groot is onze arbeidsactieve bevolking? Stuk voor stuk belangrijke parameters die iets vertellen over onze specifieke economische situatie.

Een situatieschets van de Limburgse economie zit vevat als bijlage 1.

Maar meer van belang dan deze economische steekkaart zijn de gevolgen van de zogenaamde kredietcrisis die vanuit de VS over ons heen kwam gerold. Een totale crisis van het financiële systeem met een wereldwijde impact op de reële economie. De gevolgen waren niet te overzien. Wat is de impact van de economische crisis in onze provincie? Hoe groot is de terugval?

Enkele vaststellingen vind je als bijlage 2.

Conjunctuurgevoelig

In Vlaanderen werd onze provincie het ergst getroffen door de crisis. De crisis uitte zich in een keten van economische crisiskenmerken: sluiting van ondernemingen of vermindering van productiecapaciteit, toename van werkloosheid, daling van de consumptie, deflatie, ... De sterke groeipercentages van de voorbije jaren - een

bewijs dat wij het als provincie zeer goed aan het doen waren - werden in één klap tenietgedaan. Het kwetsbare DNA van onze Limburgse economie is daar voor een belangrijk deel verantwoordelijk voor. Vandaag verwachten de analisten in de loop van de komende maanden een lichte verbetering. De conjunctuurbarometer voorspelt iets minder slechte cijfers, vooral gebaseerd op een aantrekkende binnenlandse vraag. In Limburg zullen wij hier echter niet meteen van mee profiteren. Ons herstel hinkt altijd na. Het pessimisme over de stijgende werkloosheidscijfers ook wat 2010 betreft klinkt alom en zijn hier symptomatisch voor. Daarom moet er nu meer dan ooit aandacht gaan naar de vernieuwing en de versterking van ons economisch weefsel. Uitstel is geen optie.

Sterk Merk

Ondanks de crisis en de daaruit voortvloeiende tegenvallende cijfers mogen wij niet vergeten dat in de voorbije jaren in onze provincie toch wel stevige fundamenten werden neergezet.

Er werd door mijn voorgangers op het Limburgse groei- en ontwikkelingstraject een fors stuk weg afgelegd. De provincie tekende voor uitgesproken sterke groei-cijfers en had een ernstige optie genomen om nu eindelijk “voorsprong” te nemen in Vlaanderen. Ik wil in het bijzonder eregouverneur Steve Stevaert, de collega’s in de deputatie en iedereen die de laatste jaren heeft mee getimmerd aan deze weg danken voor de bereikte resultaten en dit zowel bij de uitvoering van het Limburgplan als bij het opzetten en stimuleren van LRM- en LSM-projecten.

Op zoek gaan naar werk en naar duurzame economische ontwikkeling was de grootste opdracht van het Limburgplan. Verspreid over ca. 48 projecten werd 645 miljoen euro aan nieuwe en reguliere middelen vanuit Vlaanderen en Limburg gebudgetteerd voor de realisatie van wegeninfrastructuur, industrierterreinen, wetenschappelijk onderzoek, toerisme, opleidingen en de belangrijke realisatie van sociale woningen en rustoordbedden.

Vandaag mogen we stellen dat met ca. 510 miljoen euro aan projectfinanciering het merendeel van de projecten werd gerealiseerd.

Waar het Limburgplan in de doelstellingen vooral gericht was op de benchmark met Vlaanderen en dus het wegwerken van achterstanden, is met LSM (Stichting van openbaar nut Limburg Sterk Merk) een structuur opgericht om de bakens naar de toekomst uit te zetten.

In het protocol van juni 2008 tussen het Vlaamse Gewest en de provincie Limburg - waarover deze raad goedkeuring gaf - zijn de projecten opgenomen die aan deze optie een invulling moeten geven.

Het is niet verwonderlijk dat de strategische keuze voor de verdere uitbouw van de Universiteit Hasselt en de speerpuntsectoren Life Sciences, Clean Technology,

toerisme en logistiek prioritair gesteund worden.

Hiervoor heeft het Vlaamse Gewest éénmalig 174 miljoen euro vrijgemaakt en werd een principeakkoord bereikt rond de uitkering van het LRM-dividend waardoor op lange termijn zekerheid werd gegeven aan de uitbouw van projecten die Limburg positioneren als een groeiregio. Groei die duurzaam moet zijn en die onze ambitie moet waarmaken voor een evenwichtig Limburg. Evenwicht tussen economie en zorg, tussen economie en ecologie, tussen rendement en maatschappelijke ontwikkeling.

LSM moet deze ambitie waarmaken en daarbij in hoofdzaak steun verlenen aan projecten met een duurzaam karakter, die een hefboom vormen naar tewerkstelling en het zorgaanbod in Limburg versterken.

De eerste partners hierbij zijn de gemeenten, onder meer voor projecten rond mobiliteit, wonen, stedelijke ontwikkeling of toerisme. Van die eerste 174 miljoen euro werd inmiddels al 154 miljoen euro vastgelegd.

Ook op het vlak van “witte economie” werden belangrijke initiatieven genomen. Zo werd recent - onder impuls van mijn voorganger Steve Stevaert - en met middelen van LSM een eerste aanzet gegeven voor een breed samenwerkingsverband van alle Limburgse ziekenhuizen en psychiatrische instellingen. Doel is onder meer gezamenlijk projecten - zoals een grootschalig project rond patiëntveiligheid of de Limburgse Biobank - op te zetten maar ook structureel samen te werken inzake het zgn. facility management. Hierbij is het de verwachting om door samen te werken schaalvoordelen te realiseren, waardoor uiteindelijk de kwaliteit van de zorgverstrekking kan verhoogd worden. De gunstige ingesteldheid die wij ontmoeten bij de bestuurders en directeurs doet ons reeds hopen op projecten die ook buiten de muren van de zorginstellingen gaan. Ik denk concreet aan de versterking van de relatie met de huisartsen en de uitbouw van de noodzakelijke opleidingen en de bovenbouw ervan bij onze hogescholen.

Met de focus op de speerpuntsectoren Clean Technology, ICT, Life Sciences en de zorg economie draagt LRM bij tot de levensnoodzakelijke en versnelde transitie van onze economie. De projectinvesteringen in duurzame eco-economie (met onder meer investeringen in hernieuwbare energie) en de hefboomprojecten (met onder meer financiering rusthuisbedden, Spartacus, ...) kunnen mijns inziens zelfs uitgroeien tot een kroonjuweel voor onze provincie. Daarnaast ontwikkelt LRM ook de terreinen en de infrastructuur (kmo-zones, industrieterreinen en wetenschapsparken) die letterlijk passende ruimte moeten bieden aan de ondernemers om te ondernemen. Hiervoor werkt men nauw samen met overheidsdiensten als de POM en de NV de Scheepvaart.

Tot slot en misschien zelfs het meest uitdagende aspect van de LRM-werking is het beleid rond acquisitie. Met haar uniek aanbod van risicokapitaal en vastgoed moet LRM in staat zijn met de andere betrokken partners een internationale focus uit te zetten om zo nieuwe buitenlandse investeerders aan te trekken.

Het kan dus zeker niet meer worden ontkend dat Limburg de voorbije periode een paar stevige stappen vooruit heeft gezet. De provincie heeft het juk van structurele achterstanden van zich af gegooid en zich geprofileerd als een sterke regio met een innovatief ontwikkelingspotentieel.

Onze bedrijven, onze onderwijs- en onderzoeksinstellingen maar ook onze zorgcentra, onze natuur- en toeristische centra, kunst- en cultuurhuizen zetten dagelijks nieuwe bakens uit. Limburg is inmiddels volwassen geworden en zelfbewust van zijn eigen mogelijkheden.

Toch vertalen deze ontwikkelingskracht en eigen identiteit zich nog onvoldoende in het imago dat buitenstaanders hebben over Limburg. Het beeld dat daar opgehangen wordt over onze provincie neigt soms nog te veel naar het cliché van het rurale nostalgische Limburg. Het dynamische Limburg wordt amper in beeld gebracht. Daarom moet onze regiopromotie - in al de sectoren - eenduidig kiezen voor een wervend en dynamisch profiel steunend op het beeld van een regio die zich van andere onderscheidt door haar rijk potentieel en door de sterke dynamiek, die hier aanwezig is om uit te groeien naar een regio met de hoogste “levenskwaliteit” van Vlaanderen en van Europa.

Om ondernemerschap te stimuleren en aan te trekken, om de braindrain af te remmen en kenniswerkers naar de regio te halen moet er verder werk gemaakt worden van een krachtige imago-opbouw. Limburg moet een sterke reputatie opbouwen die dynamiek, kwaliteit en betrouwbaarheid uitstraalt. Wij bezitten bovendien de meest belangrijke troef van de toekomst: inzetbaarheid, aanpassingsvermogen en kwaliteit van onze arbeidskrachten en werknemers.

Onze mensen maken het verschil. Zij vormen met hun grote en kleine talenten in een rijke verscheidenheid ons grootste kapitaal. Daarop moet worden ingezet. De competenties van elk van hen moeten aangescherpt worden. Geen talent - hoe klein ook - mag verloren gaan. Er mag daarom niet alleen aandacht gaan naar de sterken maar evenzeer naar de moeilijker groepen: de kortgeschoolden, de 50+’ers en de allochtonen. Voor hen moet een doorgedreven activeringsbeleid worden opgezet dat oog heeft voor hun competenties, hen versterkt en zo terug inzetbaar maakt als de economie weer aantrekt. Door het integreren van deze kansgroepen en door de aansluiting onderwijs-arbeid performanter te maken zorgen wij dat de tewerkstellingskansen op de arbeidsmarkt verbeteren.

Voor de allerzwaksten - zij die (nog) niet kunnen doorstromen naar het reguliere arbeidscircuit - blijft dan nog de sociale economie waar wij (eindelijk) ook in onze provincie de laatste jaren positieve resultaten hebben behaald.

Limburg zal immers maar een echt Sterk Merk zijn wanneer economie, ecologie en welzijn optimaal met elkaar verbonden worden. Het is dus niet alleen maar economie.

Onze mensen maken het verschil.

Aan de slag

De wereld van vandaag verandert snel, zeer snel. De overheid moet voortdurend maatregelen nemen en waar nodig bijsturen. Elke dag dienen zich nieuwe opportuniteiten aan waarop alert moet gereageerd worden. Toch is het belangrijk dat er, vooraleer wij aan nieuwe plannen en uitdagingen beginnen wij werk maken van al de projecten die vandaag in de steigers staan.

Limburg heeft vandaag alleen al met het Limburgplan vele werven geopend, projecten uitgetekend en middelen gereserveerd. Hoog tijd om deze op korte termijn af te werken.

Op vlak van mobiliteit en bereikbaarheid staan zowel de Noord-Zuidverbinding (geëerd op 150 miljoen euro) als het Klaverblad in Lummen bovenaan de prioriteitenlijst. Maar evenzeer Spartacus, de IJzeren Rijn en de verbreding van de E313 moeten nu dringend worden gestart. In het kader van het project “bereikbare provincie” is het bovendien absoluut noodzakelijk dat de spoorverbindingen met Brussel, Antwerpen en Luik verbeterd worden en dat de verbinding tussen Sint-Truiden en de E40 eindelijk een feit wordt.

De studies over ENA (Economisch Netwerk Albertkanaal) moeten eindelijk afgerond kunnen worden en ons resultaten geven zodat de idee van de ontwikkeling van de “Alberthaven Limburg” gestalte kan krijgen.

Belangrijke acties moeten genomen in het zogenoemde acquisitiebeleid. Buitenlandse investeerders moeten naar onze provincie gehaald worden. Kennisbedrijven maar evengoed productiebedrijven. De China-optie moet eindelijk worden gelicht. China, één van de sterkst groeiende economieën van de wereld, is voor Limburg een opportuniteit. Niet in het minst omdat wij in het spoor kunnen treden van de stad Bree die ter plaatse reeds heel wat interessante contacten heeft weten te leggen. De Limburgse week op de Wereldtentoonstelling van 2010 in Shanghai moet de eerste opstap zijn. Vervolgens zullen jumelages zowel op het niveau van de provincie als op het niveau van de steden Hasselt, Genk, ... de verdere bouwstenen vormen voor de opbouw van duurzame samenwerkingsverbanden met China.

Binnen LSM wachten tal van goedgekeurde dossiers en projecten op realisatie: ondermeer de uitbouw van de site Herkenrode, de ontplooiing van de universitaire ziekenhuisdiensten, de bouw van de campus Hasselt van de UH en de realisatie van de vooropgestelde 1 500 nieuwe rustoordbedden, waarvan vandaag er 1 244 onder contract zijn bij Limburg Sterk Merk.

Aandacht ook voor de Limburgse automobielandustrie in het algemeen en de Ford-fabrieken in het bijzonder. Zij blijven zonder twijfel een belangrijke steunpilaar van

onze economie, alleen moet het duidelijk zijn dat de transitie naar nieuwe auto-technologie een essentieel gegeven wordt wil de sector nog een relevante toekomst hebben. Voor iedereen die actief is in de sector wordt het ontwikkelen van “de wagen van de toekomst” de grootste uitdaging.

Ten slotte ligt er een cruciale opdracht klaar voor ons onderwijs. De aansluiting op het bedrijfsleven moet eindelijk gerealiseerd worden, de openheid naar de internationale samenleving moet ingebouwd in de leerprogramma's en geen enkel talent mag verloren gaan.

Wij moeten kunnen rekenen op de best opgeleide jonge mensen in de wereld en daarom hebben wij het beste onderwijs van de wereld nodig van kleuterschool tot de universiteit. Sterke scholen en sterke leerkrachten. Daar zit onze kracht.

Op eigen kracht

Metaalmoetheid

Als we abstractie maken van de economische crisis van de twee voorbije jaren heeft Limburg op economisch vlak een mooie periode achter de rug. De groeicijfers op alle vlakken lagen hoger dan ooit tevoren. De economische crisis treft ons niet alleen hard, maar ook nog op een slecht moment.

Ik wil daarbij waarschuwen voor een vorm van metaalmoetheid die ons dreigt te overvallen. Wij mogen er absoluut niet van uitgaan dat de economische groei, de welvaartstijging die wij gekend hebben voor de crisis - waarbij wij de achterstand ten overstaan van Vlaanderen bijna hadden goedgeemaakt, wij waren zelfs klaar om voorsprong te nemen - zich bij een wereldwijd economisch herstel zo maar zal verder zetten. Daar zal hard en verstandig aan moeten gewerkt worden. Iedereen moet zich daar van bewust zijn. Sommige mensen geloven immers dat de successen de voorbije jaren een garantie zijn voor een rooskleurige toekomst. Ik wil voor dit soort evidenties waarschuwen. De volgende jaren, zelfs met een serieus economisch herstel zullen niet gemakkelijk zijn. Dit niet enkel omdat de subsidiestromen uit Europa zullen verminderen en omdat de middelen uit het Limburgplan zullen opgebruikt geraken, maar misschien vooral omdat alle regio's bezig zijn om hun economisch weefsel te versterken en te vernieuwen. Dan denk ik niet alleen aan China of de BRIC-landen (Brazilië, India, Rusland, ...) ook bij de buuren zit men niet stil. Kijk maar eens naar wat er gebeurt in de omliggende regio's in België en in de Euregio. De concurrentie wordt dus (nog) groter en er rest ons maar één optie: wij zullen het zelf moeten doen.

Het komt er dus op aan om slimmer en creatiever te zijn dan de anderen, harder te werken en onze mensen nog beter op te leiden. De volgende jaren zullen niet gemakkelijk zijn.

Voor mij is de opdracht zonneklaar.

Verder versterken en vernieuwen van het economische weefsel in onze provincie

is broodnodig. Creatie van jobs moet het doel zijn. Liefst duurzame, slimme en sociaal verantwoorde jobs. Vooral in de speerpuntsectoren moet worden geïnvesteerd maar zonder daarbij de maakindustrie te verloochenen. Dit laatste is niet zonder belang want als je morgen niet volledig afhankelijk wil zijn van de economische grootmachten moet je er niet alleen voor zorgen dat wij de kennis voor het ontwikkelen van nieuwe producten bezitten maar ook dat er een voldoende capaciteit aanwezig blijft om deze nieuwe producten te vervaardigen. De transitie naar een kennisgedreven economie is van uitermate groot belang voor onze provincie maar - en ik blijf hier voor pleiten - toch moet ook de maakindustrie een plaats blijven behouden in ons economisch weefsel. Er zal bovendien serieus moeten geïnvesteerd worden in onze kennis en onderzoeksinstellingen. Meer inzetten op nieuwe economisch relevante ontwikkelingen, meer mobiliteit bieden aan onze academici, meer mikken op kwaliteit eerder dan op kwantiteit.

Eco-economie

Onze huidige economische crisis is geen losstaand gegeven. Integendeel, op hetzelfde moment krijgt het Zuidelijk deel van de wereld te maken met een voedselcrisis, verwoestijning en een tekort aan drinkbaar water. Tel daarbij het feit dat de fossiele brandstoffen uitgeput geraken, de consumptie in het Noorden de draagkracht van onze aarde elke dag weer een beetje meer aantast en het klimaat stilaan oververhit geraakt, dan weet je dat het hoog tijd is dat er wordt ingegrepen. Dit betekent niet zomaar wat maatregelen links en rechts, maar wel een globale aanpak. Want wat opvalt is dat al deze problemen met elkaar in verband staan.

Ik geloof niet dat er gekozen moet worden tussen economisch herstel of klimaattherstel. Ik ben ervan overtuigd dat het om één en dezelfde beweging gaat. Wij zullen dus fundamentele keuzes moeten maken. Strategische keuzes die gebaseerd zijn op duurzame ecologische principes. In de economie mag de nadruk niet meer liggen op financiële diensten en consumptie, maar op het aanzwengelen van een ecologische transitie. Wij moeten daarom kiezen voor een CO₂-arme economie. Overheden, bedrijfsleven en consumenten zullen elk op hun terrein kleur moeten bekennen. Dat kan zich zelfs vertalen in kleine bijdragen maar evenzo in ambitieuze plannen.

Het provinciaal TACO₂-plan, tegen 2020 een CO₂-neutrale provincie worden, is in elk geval al een mooi voorbeeld van een integrale benadering van het probleem. Duurzame ontwikkeling is bovendien een generiek gegeven dat in alle domeinen kan toegepast worden. Toerisme, mobiliteit, wonen, landbouw, landschapsbeheer, verkeer, ... zijn bij uitstek sectoren waar vernieuwende duurzame initiatieven tegelijk een eco-economische return (met duurzame tewerkstelling) geven én een wervend en stimulerend effect hebben inzake mentaliteitswijziging en regiopromotie. De groene economie moet in Limburg een bijzondere plaats krijgen.

Verantwoordelijkheid

Als de economie weer aantrekt zullen wij klaar moeten staan. Sneller, beter en sterker dan de anderen. De markt vereist het nieuwste van het nieuwste, voor minder kunnen wij het niet doen.

Wij moeten dus versnellen. Versnellen in denken, maar vooral in doen!

Werk, werk, werk is ook vandaag meer dan ooit actueel en weet dat werk niet alleen een zelfstandig naamwoord is maar ook een werkwoord. Iedereen moet daarom de handen uit de mouwen steken. Zoals ik al zei zal het allemaal afhangen van onze eigen daadkracht.

De instrumenten om tot resultaat te komen zijn in onze provincie voorhanden. Het hoger onderwijs, de wetenschapsparken, de universiteit, onderzoeksinstituten, ... Met LRM hebben wij bovendien een erg strategisch overheidsinstrument in handen om als investeringsmotor voor onze provincie te fungeren. LRM biedt de noodzakelijke zuurstof voor de groei, de ontwikkeling en de innovatie van de Limburgse economie. Wij moeten al deze instrumenten alleen efficiënt en krachtig willen inzetten steunend op de juiste keuzes! Zoeken naar nieuwe mogelijkheden en projecten. Nieuwe groeisectoren voor nieuwe jobs dat wordt de uitdaging voor de komende jaren. Niet enkel voor de gouverneur maar voor iedereen die vandaag in Limburg, waar ook, verantwoordelijkheid draagt.

Ik reken dan ook op alle partners om hun steentje bij te dragen, in het bijzonder de sociale partners, maar zeker ook al onze Limburgse politici: onze volksvertegenwoordigers in de federale en Vlaamse parlementen, onze ministers en onze parlementsvoorzitters. Zij allen zijn verkozen door het volk, door de Limburgers en van hen mogen wij verwachten dat zij opkomen voor de belangen van hun regio.

Ik vraag hen dan ook uitdrukkelijk, namens alle Limburgers, om eendrachtig de Limburgse dossiers in Brussel te verdedigen. Wij hebben de traditie van een goede politieke samenwerking. Zonder deze politieke samenwerking stonden wij niet waar wij vandaag staan, was er geen Limburgplan, was er geen LRM of LSM. Diegenen die deze politieke samenwerking morgen doorbreken laden zich met een zware verantwoordelijkheid en leggen een ernstige hypotheek op de verdere groei van onze provincie. Laat ons daarom in de beste traditie ons gezamenlijk scharen achter de Limburgse vlag. Nu het erop aankomt zullen wij er samen voor moeten gaan!

Sterke lokale besturen maken sterke partners

Ik wil bij de uitoefening van mijn functie mij onder meer laten leiden door een communale reflex. 20 jaar gemeentepolitiek hebben mij veel geleerd. Onder meer dat

Wij moeten dus versnellen. Versnellen in denken, maar vooral in doen!

onze lokale besturen nog altijd meer nood hebben aan ondersteuning en coaching eerder dan aan betutteling. Het is hierbij niet mijn bedoeling boven de normen en reglementeringen uit te stijgen, maar net binnen deze kaders niet te zeggen wat er allemaal niet kan maar wel te zoeken hoe bepaalde vernieuwende ideeën een plaats kunnen krijgen. Het verraste mij dan ook bij mijn rondgang in het provinciebestuur hoe onze ambtenaren en diensten vandaag reeds een basishouding aannemen die, steunend op een grote deskundigheid, vooral klanten oplossingsgericht is. Ik weet niet of al onze politici dit wel voldoende beseffen.

Samen met de afdeling Limburg van het Agentschap Binnenlands Bestuur wil ik de lokale besturen uitnodigen en daarbij vooral luisteren naar de noden en bekommernissen. De input moet mij helpen een stevig beleid ten gunste van de Limburgse steden en gemeenten te voeren met als doel nog betere “partners in bestuur” te worden.

Eén van de belangrijkste zorgenkinderen is en blijft de financiering van de lokale en regionale besturen. Als gouverneur wil ik er mee over waken dat de problematiek van de financiering van de lokale besturen in deze nieuwe Vlaamse legislatuur zeker die aandacht krijgt die ze verdient. De schuldovername, samen met de andere initiatieven zoals de verhoogde Elia-compensatie en de inspanningen die via de fondsen werden gerealiseerd verhinderen niet dat de druk op de financiën van lokale besturen sterk is verhoogd. De denkpistes over nieuwe verdelingsmechanismen en het al dan niet inbouwen van kwaliteitsparameters nopen ons tot grote omzichtigheid. Misschien moeten wij het niet te ver zoeken en zijn er zelfs nog bij de eigen intercommunales middelen te vinden die naar de gemeenten kunnen terugvloeien.

Stadsgewest Limburg

Provinciebesturen moeten weer een krachtig en vooral eenduidig profiel krijgen dat een meerwaarde betekent in het bestuurlijk landschap in Vlaanderen.

Vaak wordt in de marge en ter voorbereiding van het kerntakendebat de stelling geponeerd dat provinciebesturen zullen moeten evolueren van een “administratieve overheid” naar een “beleidsinvullende overheid”. Dit impliceert een sterkere en scherpere profilering van het provinciebestuur, niet zozeer rechtstreeks ten aanzien van de burger zoals “profilering” nu vaak wordt vertaald, maar vooral ten aanzien van de andere bestuursniveaus, in het bijzonder het lokale bestuur. Het provinciebestuur zal daartoe allicht o.m. op een (pro-)actieve manier een regisseursrol moeten opeisen en waarmaken, maar bovenal zal het bestuur keuzes moeten maken.

In het Vlaamse regeerakkoord en in de beleidsnota van minister Bourgeois staat het met zoveel woorden:

“In het bestuurlijk landschap worden we geconfronteerd met een veelheid aan bestuurslagen en instanties die over eenzelfde beleidsmaterie beslissingsbevoegdheid hebben. Deze historisch gegroeide inefficiëntie is een belangrijke factor in de administratieve lastenverhoging naar burgers en bedrijven. Een hergroepering van bevoegdheden is noodzakelijk, vanuit een breed gedragen partnerschap met de lokale en provinciale besturen. Per beleidssector kijken we na hoe we de huidige versnippering van bevoegdheden over verschillende bestuurslagen kunnen aanpassen tot meer homogene pakketten en sleuteltaken per bestuurslaag. Deze ‘interne staatshervorming’ moet per beleidssector gestart worden met een brede betrokkenheid van alle bestuurslagen. In het bijzonder zullen we het provinciale bestuursniveau, de intercommunales, de gedeconcentreerde en andere intermediaire bestuursvormen doorlichten op door de tijd heen ontstane mengvormen van beleid of nichebeleid. Zo komen we tot een sluitende lijst van provinciale bevoegdheden die een grondgebonden karakter hebben. De provincies fungeren daarbij ook als regisserend en afstemmend intermediair niveau.

De bedoeling is om het bestuur dichter bij de burger te brengen. We opteren voor een opbouw van onder uit. Daarin staan sterke gemeenten centraal. Zij krijgen meer bevoegdheden. De klemtoon ligt bij de gemeenten aan de ene kant en Vlaanderen aan de andere kant. Een vereenvoudiging van de interveniërende bestuurslagen is noodzakelijk om te komen tot een efficiëntere en effectievere werking van de overheid. Met de lokale en provinciale besturen maken we goede taakafspraken zodat hetaantal interveniërende bestuurslagen per beleidssector gereduceerd wordt tot maximaal twee.”

Tegen een bevoegdheidsherverdeling die vertrekt vanuit het principe van subsidiariteit, versterking van bestuurskracht en het verkrijgen van efficiëntiewinst kunnen wij ons moeilijk verzetten, zelfs niet om sentimentele redenen.

De zogenaamde “verrommeling” op het tussenniveau zorgt wel degelijk voor een democratisch deficit en leidt tot een onoverzichtelijk landschap van samenwerkingsvormen en een oncontroleerbare bestuurlijke drukte. Dat hier een antwoord moet voor gezocht worden is vanzelfsprekend.

Vraag is echter of het antwoord op dat democratisch deficit straks moet gevonden worden in een halvering van het aantal raadsleden. Het contact met de bevolking wordt op deze wijze wel erg zwaar geschaad.

Een bestuursniveau zoals dat van de provincie schrappen is hier dus geen optie. Wel integendeel: in plaats van terug te plooiën op een negatieve en conservatieve verdedigingsreflex meen ik dat wij opnieuw moeten durven zelf keuzes maken. Uitgangspunt moet hierbij zijn datgene voorop te stellen wat het beste is voor de mensen, niet noodzakelijk voor de structuren.

Limburg heeft altijd voorop gelopen in de geschiedenis en is zich zeer bewust van de meerwaarde die de provincie speelt voor haar inwoners als streekactor met een open bovenlokale taakstelling.

Limburg zal altijd Limburg blijven. Wij waren destijds de eersten in België om - onder impuls van gouverneur Roppe - de kansen van een eigen regionale politiek in te zien. De Limburgse Economische Raad dateert bijvoorbeeld al van 1951.

In de zich op gang trekkende discussie over de taakverdeling tussen de verschillende bestuursniveaus zullen wij een constructieve maar waakzame houding aannemen. Limburg is geen provincie zoals de andere. Wij hebben geen metro-pool, geen grote universiteit, geen haven, geen groot Vlaams cultuurhuis. Wij zijn op vlak van mobiliteit (nog) niet goed ontsloten. Wij moeten dus gaan voor een eigen statuut.

Wij zullen vandaag opnieuw de eersten zijn om de kansen van deze interne staats hervorming in te zien. Mijn voorstel is dan ook om in te spelen op de opportuniteit die zich aandient.

Antwerpen en Gent zullen morgen pleiten voor de oprichting van sterke stadsgewesten. Vlaanderen zal daarin meegaan. Wel ik steun hen in zoverre dat in onze provincie het stadsgewest "Limburg" zal heten met als schaalgrootte de 44 gemeenten waaruit de provincie is opgebouwd.

Want laat ons eerlijk zijn: Hasselt en Genk mogen (moeten) dan in Limburg wel een belangrijke bipool vormen en op sommige terreinen naar een samenwerking kunnen groeien, dit legitimeert nog niet dat beide besturen in staat zijn om nu al een eigen stadsgewest uit te bouwen. Niet alleen hebben beide steden zo een verschillend profiel, samen hebben zij evenmin de kracht noch het morele gezag om een draagvlak te zijn voor heel de provincie. Want hoe verhouden het Maasland of Haspengouw zich tegenover de as Hasselt-Genk? Is Tongeren in het zuiden van de provincie vragende partij voor een hoofdrol? Wat vinden de talloze kleine gemeenten die onze provincie kent van deze beweging? Dreigen zij straks sluimerend opgeslorpt te worden en zonder feitelijke fusie hun autonomie te verliezen? Daarom pleit ik voor de vorming van het Stadsgewest Limburg, opgebouwd uit de 44 gemeenten die onze provincie rijk is en met de roeping om alle Limburgse regio's evenwaardig in het proces te betrekken. Het provinciebestuur krijgt dan twee petjes: één om de door Vlaanderen toegewezen provinciale opdrachten uit te voeren en twee om deze taken op te nemen die het bestuur toekomen binnen zijn rol als stadsgewest.

Het mag mijns inziens niet moeilijk zijn voor de Limburgse politieke kopstukken om, gelet op de specifieke Limburgse context, hierover een stevig politiek akkoord te sluiten.

Wie de provincie Limburg vandaag wil afschaffen zal ze morgen weer moeten heruitvinden. Limburg is nodig!

Limburg is nodig!

Limburg internationaal

Net zoals mijn voorgangers ben ik ervan overtuigd dat het groeipotentieel van onze provincie zeker ook over de grenzen ligt. Willen wij Limburg terug in een koppo-sitie brengen dan moeten vooral de internationale netwerken en grensover-schrijdende samenwerkingen verder ontgonnen worden. Het denken en hande-len vanuit een beperkt regionaal perspectief biedt geen kansen meer. Vandaar de aandacht die moet uitgaan naar export en acquisitie-initiatieven. De China-optie, met als eerste opstap de Limburgse week tijdens de Wereldtentoonstelling in Shanghai 2010, kan hier een belangrijke bijdrage leveren en moet daarom alle kan-sen krijgen. Wij moeten niet bescheiden zijn. Belgische bedrijven genieten in het buitenland een stevige reputatie. Niet zelden worden wij geroemd en genoemd als preferentiële handelspartners. Tijdens het recent door de VBO georganiseerde “High Level Business Forum Brazil-Belgium” herinnerde de Braziliaanse president Lula eraan dat, bij uitstek, Belgische ondernemingen zijn die fors hebben mee-gewerkt aan de industrialisering van zijn land.

Onze bedrijven en kmo's moeten de koudwatervrees - als het gaat om exporteren - dringend overwinnen. Wij hebben de opdracht hen hierbij te helpen en te steu-nen.

Daarnaast moet er volop ingezet op talentontwikkeling en moeten onze onder-wijsinstellingen een open geest aan de dag leggen.

Onder meer de Euregio zal een belangrijke rol moeten spelen in de verdere ont-wikkeling van Limburg. Meer in het bijzonder zullen wij de kansen, uitgeschreven in het Limburg- Charter, moeten concretiseren en verder ten uitvoer brengen.

De keuze om een EGTS (Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking) op te zetten en daadwerkelijk een voorbeeldregio te worden in Europa lijkt mij de evi-dentie zelf. Dit kan op de terreinen van mobiliteit, industriële ontwikkeling, on-derwijs, toerisme, cultuur, zorg, arbeidsmarkt, ...

Indien Vlaanderen een Europese voorganger wil zijn en het Europese gedachte-goed als één van de topprioriteiten ziet van zijn buitenlands beleid, dan reken ik erop dat gesteund door de verregaande samenwerking met de bureaus uit Oost- Limburg, onze beide overheden (de federale staat, Vlaanderen en de Nederlandse overheid) ons zullen steunen om een passende, optimaal werkende EGTS-struc-tuur mee op te zetten die ons toelaat om resultaten te behalen. Resultaten die con-creet voelbaar zijn voor de burger. De uiteindelijke doelstelling moet immers zijn om het dagelijkse leven van de inwoners van de twee grensgebieden Oost- en West- Limburg te vergemakkelijken, door juridische en praktische obstakels weg te werken. Zodat wanneer iemand aan de andere kant van de grens wil werken, ondernemen of studeren dit ook in de meest optimale omstandigheden kan. Laat ons hierbij in eerste instantie leren van de ervaringen van die andere EGTS-structuren, zoals de Eurometropool aan de Frans-Belgische grens.

Neen, het is niet alleen maar economie!

Tot slot wil ik nog even stilstaan bij een 5-tal beleidsthema's die dermate een maatschappelijke realiteit vormen dat zij een bijzondere plaats verdienen in deze rede. Het gaat namelijk over sport- en cultuurbeleid, drugpreventie, armoedebestrijding en de school(taal)achterstand bij allochtonen.

Sport

Een gezonde samenleving is fit. Fit om de uitdagingen die haar wachten krachtig aan te gaan. Sporten draagt in belangrijke mate bij om mensen fit te houden. Daarom moet iedereen, provincie, steden en gemeenten maximaal inzetten op sport. Gezonde mensen hebben een fitte geest en fitte geesten zijn veelal in staat om dynamisch en creatief bezig te zijn. Er moeten voldoende middelen vrijgemaakt worden om onze Limburgers fit te houden. Breedtesport maar evenzogoed topsport verdient al onze aandacht.

Topsport bezit bovendien de karakteristiek om onze provincie boven zichzelf uit te tillen en ons het imago te bezorgen van een topregio. Wij hebben in heel wat sporttakken potentiële landskampioenen, laat ons daar maximaal op inzetten. Daarnaast moeten wij in staat zijn om grote internationale wedstrijden en toernooien van diverse disciplines naar Limburg te halen. Deze grote sportmanifestaties geven niet alleen een geweldige uitstraling aan onze provincie, zij genereren op hun beurt nieuwe investeringen en afgeleide tewerkstelling. Dan spreek ik niet alleen over topsport maar evenzo over bijvoorbeeld de organisatie van de "Special Olympics" die - en daar pleit ik voor - in 2011 opnieuw in onze provincie moeten plaatsvinden. Limburg moet uitgroeien tot de meest sportieve provincie van het land.

Cultuur

Kunst en cultuur zijn het bindmiddel van onze samenleving. Culturele participatie kan sociale uitsluiting bestrijden en de solidariteit tussen de mensen bevorderen. Door gewild of ongewild aan een culturele activiteit deel te nemen, kunnen mensen het gevoel krijgen om ergens bij te horen. Het geeft mensen ook de kans om elkaar te ontmoeten, om met elkaar te praten, om nieuwe ideeën op te doen. De provincie Limburg is een provincie met een eerder jonge culturele traditie. Het ontbreken van een grootstedelijke context brengt daarenboven ook de culturele beperkingen van de Limburgse steden en gemeenten aan het licht. Ze beschikken niet over een voldoende grote culturele afzetmarkt en over eerder beperkte financiële middelen.

De provincie blijft dan ook een belangrijke speler in het culturele landschap en moet initiatieven blijven ontwikkelen om de cultuurparticipatie te vergroten en om de Limburgers ook kwalitatieve producties, tentoonstellingen en manifestaties aan te bieden. Cultuur geeft bovendien een eigen identiteit aan onze provincie. Het tweejaarlijks circus en straattheaterfestival Theater op de Markt. maar ook het

“beeldenproject” met de gele badeend als “teaser” zijn hier mooie voorbeelden van. Dergelijke producties en initiatieven zijn bovendien, en dat is mooi meegenomen, imagoversterkend.

Drugpreventie

De drugcriminaliteit is en blijft een bedreiging voor het maatschappelijke en fysieke welzijn. Met name de productie, handel en gebruik van (illegale) verdovende middelen zijn ontwrichtend voor onze samenleving.

De markante stijging van het aantal aangetroffen wietplantages in Limburg en de maatschappelijke overlast en onveiligheid door het “drugverkeer” in de Limburgse grensstreek zijn hiervan maar enkele voorbeelden.

Verontrustend is en blijft ook het druggebruik door jongeren, met vooral het gebruik van cannabis als meest populaire uitgaansdrug.

Uit gegevens van de vereniging voor alcohol- en andere drugproblemen (VAD) blijkt dat in 2005 om en bij de 38% van bevraagde jongeren aangegeven dat zij in het uitgaansleven cannabis gebruikt hebben tijdens het afgelopen jaar. Uit een andere studie (T. Decorte geciteerd in het verslag van prof. C. Fijnaut en B. De Ruyver) bij de oudere jongeren, hoofdzakelijk studenten, blijkt dat zij voor het eerst cannabis gebruikten toen zij 16 jaar waren.

De jeugdige onbezonnenheid en beïnvloedbaarheid van jongeren op weg naar volwassenheid zal aan dit fenomeen wellicht niet vreemd zijn.

Een positieve kentering is echter de vaststelling dat preventie bij jongeren werkt, zo stelt het VAD, afgaand op de resultaten van de preventieve acties die her en der werden gevoerd (persbericht d.d. 2007-02-26 VAD Vlaanderen). Maar terzelfdertijd wordt gesteld dat het druggebruik door jongeren hoog is en blijft en dat inspanningen, vooral op het vlak van preventie, onontbeerlijk blijven.

Vermeldenswaardig is toch ook dat uit het beschikbare cijfermateriaal blijkt dat de meeste cannabisgebruikers (85,9%) claimen nooit betrapt te zijn.

Dit alles geeft aan dat we de inspanningen in de aanpak van de drugproblematiek zeker moeten voortzetten. Meer nog, een nog intensere (geïntegreerde) samenwerking tussen alle betrokken bestuursniveaus, het parket, de repressieve, preventieve, curatieve diensten en verenigingen is meer dan nodig. (cfr. rapport Fijnaut en De Ruyver).

Armoedebestrijding

2010 wordt het Europese jaar tegen armoede en sociale uitsluiting met als centraal thema “de strijd tegen armoede is een zaak van iedereen”. Het is gebaseerd op het Strategisch rapport inzake bescherming en insluiting 2008-2010 dat de voornaamste sociale uitdagingen voor ons land identificeert. Dat zijn de actieve inclusie, de strijd tegen kinderarmoede, tegen dakloosheid en voor duurzame huisvesting.

Armoede wordt in één adem genoemd met sociale uitsluiting en dat kan ook niet anders: de twee fenomenen gaan hand in hand. Armoede is pas de wereld uit als

iedereen volwaardig en in gelijke mate kan deelnemen aan de samenleving in al zijn aspecten. Logisch volgt daaruit dat je armoede niet kan bestrijden met aparte maatregelen die los staan van de rest van de samenleving. Er zal in die samenleving zelf iets moeten veranderen. Als de stukken ongelijk zijn gesneden en sommigen genoeg moeten nemen met enkele kruimels, helpt het niet dat de taart groter wordt.

Ik las onlangs een artikel over een beursgenoteerd bedrijf dat huiswerkbegeleiding aanbiedt tegen 27 euro per uur voor kinderen uit het lager en het secundair onderwijs. Dan word ik bang dat onze samenleving een richting uit gaat waar ik niet voor kies.

De tweedeling in de samenleving (tussen diegenen die mee kunnen in de consumptie- en kennissamenleving en diegenen die daar geen plek in (kunnen) vinden) groeit. Hoeveel ongelijkheid vinden wij eigenlijk toelaatbaar? Onder invloed van de globalisering, is het antwoord op die vraag in de praktijk in een snel tempo aan het evolueren: sociale ongelijkheid is vandaag meer toelaatbaar dan een halve eeuw geleden; in het onderwijs, op de arbeidsmarkt, in de huisvesting, in de gezondheidszorg, ... De “besten” mogen niet tegengehouden worden door de achterblijvers, een samenleving moet investeren in zijn grootste talenten om te excelleren. Die evolutie in het denken vond quasi geruisloos plaats, zonder groot maatschappelijk debat. Met de ineenstorting van de financiële markten, blijkt het grote publiek toch vragen te stellen bij de (ethische) toelaatbaarheid van superhoge inkomens en ontslagpremies. Misschien moeten we ons oor te luisteren leggen bij de wetenschap (bijlage 3).

Het gemiddelde inkomen in Limburg ligt nog altijd lager dan het Vlaamse gemiddelde. Voor een deel is dit te wijten aan het feit dat er hier niet zoveel super hoge inkomens wonen. Misschien hebben we hiermee juist een streepje voor. Laten we van Limburg ook de provincie van de sociale cohesie maken waar mensen goed voor elkaar zorgen en waar diversiteit gekoesterd wordt als een bron van rijkdom. Dat leidt voor rijk en arm tot meer gezondheid en welzijn en dat is zeker een vooruitgang.

Schoolachterstand bij allochtonen

Ons onderwijs hoort volgens de OESO bij de beste van de wereld maar wij ontsnappen niet aan het feit dat het watervalstelsel in ons onderwijs vooral de zwakere groepen, in het bijzonder de allochtonen, verder en versneld doet “afzakken”. Recente cijfers (bijlage 4) tonen bovendien aan dat de schoolachterstand bij allochtonen een pijnlijke realiteit blootlegt. De schoolloopbaan van allochtonen verloopt zeer problematisch. Met als gevolg een dramatische uitstroomsituatie waarbij talloze jongeren zonder diploma onze maatschappij instappen. Om dan nog maar te zwijgen van de doorstroom naar het hoger onderwijs. Met de demografische situatie van onze Limburgse samenleving voor ogen moeten hier dringend alle middelen worden voor ingezet.

Slot

Laat deze rede vooral een nieuwe stap zijn in het zelfbewustzijnsproces van een trotse regio die aangeeft te willen groeien, op eigen kracht, ook in tijden dat het moeilijker gaat. Een regio die toont dat zij potentieel heeft, die ruimte wil laten voor creatieve ontwikkeling, die zich durft te onderscheiden, die open staat voor verandering, die beseft dat niet alles economie is en ook aandacht heeft voor evenwicht, gezondheid, diversiteit en gelijkwaardige kansen voor al haar inwoners. Een regio die koersvast verder zeilt op de fundamenten die gelegd zijn.

Daarom moeten wij blijven geloven in de eigen sterkten, diversiteit zien als een verrijking, ons openstellen naar de buitenwereld, internationaliseren en innoveren op een verstandige toekomstgerichte wijze.

Dit alles in het besef dat de sleutel tot het succes in handen ligt van de ondernemende, hardwerkende, slimme Limburgers zelf.

Het werk mag dan nog niet af zijn, de bezieling die uitgaat van het grote “Limburgse project” is niet verloren. Samen met de politici, de sociale partners, de ondernemers en al de Limburgers doe ik een oproep om blijvend samen te werken, trots vooruit te kijken en met mij te geloven in - en te bouwen aan de toekomst van onze provincie. De toekomst van alle Limburgers.

Bijlage 1

Dankzij een actief regionaal-economisch beleid gedurende de laatste 20 jaar, heeft Limburg een sterke economische inhaalbeweging uitgevoerd.

Op een aantal kerndomeinen kan de specifieke economische situatie van Limburg, met evoluties in de laatste jaren, geïllustreerd worden.

Welvaartscreatie: slaagt Limburg erin om meer welvaart in eigen regio te creëren?

Limburg volgt met een kleine achterstand de evolutie in de Vlaamse welvaartscreatie

- In de periode 1998-2007 kende Limburg een jaarlijks gemiddelde reële economische groei van 2,2%, tegenover 2,6% in Vlaanderen.

De sectoren landbouw, industrie en bouw kenden een groter aandeel in de totale bruto toegevoegde waarde in vergelijking met het Vlaamse gemiddelde, enkel voor de dienstensector scoorde Limburg een stuk lager.

- Het bruto binnenlands product per inwoner nam in de periode 1997-2007 in Limburg minder snel toe dan het gemiddelde in Vlaanderen, de afstand tussen Limburg en het Vlaamse gemiddelde vergroete in die periode van 84,7% in 1997 tot 82,7% in 2007.

Het beschikbaar inkomen per inwoner steeg in de periode 1997-2006 iets sneller dan in Vlaanderen, hierdoor verkleinde het verschil tussen het Limburgse en het Vlaamse gemiddelde (100%) van 89,0% in 1997 tot 91,7% in 2006. Er blijft evenwel een achterstand.

Arbeidskosten: is Limburg competitief inzake arbeidskosten?

De loonkosten in Limburg liggen lager dan het Vlaamse gemiddelde, op het vlak van:

- de arbeidseenheidskosten of de gemiddelde loonkosten van een werknemer, die in Limburg sterker dalen dan in Vlaanderen waardoor de arbeidskosten in Limburg goedkoper worden dan in Vlaanderen. In 2006 bedroeg het verschil 9,5%.
- de brutomaandlonen lagen in 2006 in Limburg 1% lager dan het Vlaamse gemiddelde.

Daartegenover staat wel dat in 2006 de arbeidsproductiviteit in Limburg 12,6% lager lag dan in Vlaanderen. De arbeidsproductiviteit is de bruto toegevoegde waarde per werknemer.

Investerings: geloven Limburgse bedrijven in de toekomst door te investeren in nieuwe productiecapaciteit?

Limburg scoort goed inzake investeringen:

- de investeringsratio in Limburg bedroeg in 2006, 30,1% tegenover 25,6% in Vlaanderen
- de investeringsratio's in Limburg lagen in 2006 in alle sectoren, behalve de primaire, hoger dan in Vlaanderen
- in 2006 nam Limburg 13,1% van de Vlaamse privébruto-investeringen voor haar rekening.

Ondernemerschap: profileert Limburg zich sterker als een ondernemende regio?

Limburg kent een actief ondernemerschap, met heel wat startende en nieuwe zelfstandigen.

- Limburg (2003: +0,5%, 2005: +2,5%, 2008: +2,95%) kende in de periode 2003-2008 in vergelijking met Vlaanderen (2003: +0,4%, 2005: +2,0%, 2008: +2,29%) elk jaar een hogere nettogroeiratio bij de btw-plichtige ondernemingen. Dit betekent dat er in Limburg vergeleken met Vlaanderen elk jaar netto (verschil tussen opgerichte en verdwenen bedrijven) meer ondernemingen zijn bijgekomen in verhouding tot het aantal bestaande ondernemingen. Ook de turbulentie (som van de opgerichte en verdwenen bedrijven), of de mate waarin het economische weefsel zich vernieuwt, was telkens ca. 1% groter dan in Vlaanderen.

Ten opzichte van het Vlaamse gemiddelde telt de provincie wel nog altijd minder zelfstandigen.

- De aanwezigheidsindex van zelfstandigen bedroeg in 2007 slechts 86% t.o.v. Vlaanderen (100%).
- Tussen 2003 en 2007 nam het aantal zelfstandigen in Limburg (+3,6%) wel relatief meer toe dan in Vlaanderen (+2,3%).

Werkgelegenheidscreatie: slaagt Limburg erin meer werkgelegenheid te creëren?

Limburg heeft een iets gunstigere evolutie in de werkgelegenheidscreatie vergeleken met Vlaanderen (een stijging van 6,8% ten opzichte van 6,6% in Vlaanderen in 2003-2007) maar er blijft toch een relatief belangrijke achterstand.

De werkgelegenheidsgraad (de verhouding tussen het aantal jobs en de bevolking op beroepsactieve leeftijd) evolueerde in Limburg van 55,1% in 2003 tot 57,5% in 2007, ten opzichte van respectievelijk 61,3 en 63,8% in Vlaanderen.

De primaire, de secundaire en de quartaire sector in Limburg kennen hogere aandelen qua tewerkstelling dan Vlaanderen; het aandeel van de tertiaire sector ligt een stuk lager in vergelijking met Vlaanderen.

De loontrekkende werkgelegenheid in kmo's ligt in Limburg (43,9%) hoger dan in Vlaanderen (42,3%).

Innovatievermogen: kent Limburg een innovatiegedreven economie?

Limburg kent in vergelijking met Vlaanderen nog een achterstand op het vlak van ingediende patenten. Het aantal ingediende patenten per miljoen inwoners ligt in Limburg (78 in 2004) beduidend lager dan in Vlaanderen (157 in 2004). Dit blijkt ook weer uit de voorlopige cijfers voor 2005 met voor Limburg 74 en voor Vlaanderen 112.

Limburg kent globaal genomen ook nog een achterstand op het vlak van tewerkstelling in kennisintensieve sectoren in de industrie en diensten.

- Het aantal arbeidsplaatsen in hoogtechnologische en mediumhoogtechnologische sectoren in de industrie in verhouding tot de bevolking op beroepsactieve leeftijd bedroeg in Limburg in 2007 3,7% ten opzichte van 3,6% in Vlaanderen. In de periode 2003-2007 kende deze sectoren een daling van de tewerkstelling met 10,2% in Limburg, waar de daling in Vlaanderen 5,6% bedroeg.
- Het aantal arbeidsplaatsen in het geheel van de kennisintensieve diensten in verhouding tot de bevolking op beroepsactieve leeftijd bedroeg in Limburg in 2007, 7,0% ten opzichte van 9,0% in Vlaanderen. In de periode 2003-2007 is het aantal

arbeidsplaatsen in deze sectoren in Limburg gestegen met 41,9% ten opzichte van een stijging met 26,5% in Vlaanderen.

Werkende bevolking: heeft Limburg een arbeidsactieve bevolking?

Limburg is er in sterke mate in geslaagd het werkloosheidsoverschot ten opzichte van Vlaanderen terug te dringen, maar toch blijft er een achterstand inzake activiteitsgraad en werkzaamheidsgraad.

- De werkende bevolking nam in Limburg in de periode 2003-2007 toe met 4,1% ten opzichte van 4,7% in Vlaanderen. De beroepsbevolking (de actieve bevolking op beroepsactieve leeftijd) steeg in dezelfde periode in Limburg met 2,2% ten opzichte van 3,4% in Vlaanderen.
- De werkzaamheidsgraad (het aantal werkenden ten opzichte van de bevolking op beroepsactieve leeftijd) in Limburg bedroeg 63,0% ten opzichte van 65,8% in Vlaanderen in 2007. De stijging van de werkzaamheidsgraad verliep in Limburg trager dan in Vlaanderen.
- De activiteitsgraad (mate waarin de bevolking op beroepsactieve leeftijd actief is op de arbeidsmarkt) daalde in Limburg in de periode 2003-2007 van 67,9% tot 67,8% ten opzichte van respectievelijk 69,6% en 70,2% in Vlaanderen.
- De doorstromingscoëfficiënt (mate waarin uitreders kunnen vervangen worden door intreders) daalde in Limburg van 115% in 2004 tot 99,6% in 2008 ten opzichte van 105,6% en 96,7% in Vlaanderen. De daling was aanzienlijk sterker in Limburg dan in Vlaanderen wat te wijten is aan de vergrijzende leeftijdsstructuur van de bevolking.
- De afhankelijkheidsratio (de verhouding van de bevolking op niet-actieve leeftijd tot de bevolking op actieve leeftijd) steeg in Limburg van 74,5% in 2003 tot 76,8% in 2008 ten opzichte van 81,3% en 84,1% in Vlaanderen.
- De vergrijzing nam overal toe: tussen 2004 en 2008 was het aandeel van de bevolking jonger dan 40 jaar afgenomen ten voordele van de leeftijdsgroepen boven 40 jaar. In de jongste categorie van 0-19 jaar kende

Limburg op 2008-01-01 zelfs een lager aandeel dan Vlaanderen.

- De werkloosheidsgraad evolueerde in de periode 2006-2008 (referentiemaand: december) in Limburg van 8,0% tot 6,9% ten opzichte van respectievelijk 6,9% en 6,3% in Vlaanderen.

Ondanks het overheidsoptreden blijft economie evenwel een marktgebeuren. Zoals sinds het najaar van 2008 nog zeer duidelijk werd, is economie sterk afhankelijk van het internationale economische klimaat en kunnen economische prestaties in korte tijd drastisch wijzigen.

Bijlage 2

Impact van de economische crisis in de provincie Limburg

De kredietcrisis in de Verenigde Staten van 2007-2008 mondde uit in een wereldwijde financiële crisis die door een massale interventie van nationale banken en overheden opgevangen moest worden. Deze financiële crisis heeft op korte termijn geleid tot een economische terugval.

De crisis uit zich in een keten van economische crisiskenmerken: sluiting van ondernemingen of verminderingen van de productiecapaciteit, toename van de werkloosheid, daling van de consumptie, deflatie, ...

De crisis tekent zich ook af in Limburg

- Limburg heeft een zeer open en industriële economie waarbij drie vierde van de geproduceerde toegevoegde waarde geëxporteerd wordt. Dit betekent dat wat zich in de afzetgebieden in België en de rest van de wereld afspeelt, een sterke weerslag heeft op de Limburgse bedrijven.

- In 2008 en 2009 werden heel wat werknemers in de Limburgse industrie geconfronteerd met sluitingen, faillissementen en herstructureringen op grote en kleine schaal.

Bekende bedrijven als Bekaert en Ralos in Dilsen-Stokkem, Swinkels/Thijs De Beer in Bree, ARB in Genk, Spin-Group in Peer gingen de afgelopen 2 jaar dicht.

Maatregelen tot herstructurering werden genomen bij

onder meer Nordbord in Genk, Hydromation in Tongeren, Jabil in Hasselt, Nyrstar in Overpelt, Keramo in Hasselt, Borealis in Beringen, Hörmann in Genk, Punch Powertrain in Sint-Truiden, Press & Plat in Tongeren, ...

Daarnaast was er ook een sterke activiteitsvermindering bij grote bedrijven zoals bij de staalfabriek Arcelor Mittal en bij Ford Genk, waardoor ook heel wat tijdelijke jobs verdwenen. Ook in de transport en logistieke sector was er een duidelijke terugval van de vrachten waar te nemen, en de bouwsector had af te rekenen met een sterk dalende marktvraag.

- De crissignalen kwamen ook duidelijk tot uiting in de conjunctuurbarometer Polsslag Ondernemend Limburg: de economische activiteit was gestaag dalend en dit verscheidene kwartalen op een rij. Omzetgroei, marktvraag, export, tewerkstellingen, investeringen en winstmarges vertoonden een dalende trend. Vooral de investeringen en de winstmarges werden alarmerend genoemd. De industrie en de bouwsector werden het sterkst geconfronteerd met de dalende marktvraag.

- Bijkomend aan de gevolgen van de crisis die Limburg in sterke mate treft, stelt zich het probleem van de draagkracht van het economische weefsel van Limburg. Dankzij een sterk regionaal economisch beleid dat gestart werd door de sluiting van de mijnen, heeft Limburg een sterke economische inhaalbeweging uitgevoerd. De werkloosheid was sterk teruggedrongen en bereikte bijna het niveau van dat van Vlaanderen. Toch blijft het Limburgse economische weefsel kwetsbaar en heeft Limburg nog een achterstand ten aanzien van Vlaanderen inzake een aantal economische prestatie-indicatoren. De lagere prestaties in deze indicatoren maken dat de Limburgse economie gevoelig is voor de gevolgen van deze economische crisis. Limburg presteert minder goed op gebied van:

- welvaartscreatie: het bbp, de groei van de bruto toegevoegde waarde, het beschikbaar inkomen en het netto-inkomen liggen in Limburg lager dan het Vlaamse gemiddelde

- Limburg heeft een hogere werkgelegenheid in de industriële sector waar de crisis zich het eerst doet voelen
- de werkgelegenheidscreatie: de groei van de werkgelegenheid, de werkgelegenheidsgraad, ... liggen lager in Limburg dan het Vlaamse gemiddelde
- deze minder gunstige score geldt ook voor de arbeidsproductiviteit of de loonkosten per eenheid product
- het innovatievermogen van de Limburgse ondernemingen
- de tewerkstelling in hoogtechnologische en mediumhoogtechnologische bedrijven en kennisintensieve diensten
- deelname aan hoger en universitair onderwijs.

Tegenover deze lagere prestaties staat ook een aantal gunstige prestaties zoals de hoge tewerkstelling in kmo's, lagere arbeidseenheidskosten, lagere gemiddelde brutomaandlonen, een hogere groei in het aantal actieve en opgerichte ondernemingen, een hogere investeringsratio, ...

- Complementair aan de huidige crisis staat Limburg op korte termijn voor een nieuwe economische risicofactor, met name het behoud van de werkgelegenheid in de automobielnijverheid, de belangrijkste bedrijfstak in Limburg. In 2010 wordt beslist over de bouw van nieuwe modellen bij Ford Genk. Het behoud van de werkgelegenheid bij Ford Genk in een gunstige economische markt zou al een zware markttoefening voor Limburg worden, het behoud van de werkgelegenheid in een crisissituatie die ook in sterke mate de automobielnijverheid treft, zal deze oefening verzwaren. Recente ontwikkelingen stemmen mij iets meer hoopvol. De proactieve aanpak die ik de laatste tijd op de verschillende beleidsniveaus vaststel stemmen mij hoopvol en doen mij geloven dat de toekomstkansen van Ford Genk weer een stuk dichterbij komt.
- Recente evoluties i.v.m. de economische activiteit
 - Uit de conjunctuurbarometer van de Nationale Bank van België blijkt dat de Limburgse bruto synthetische conjunctuurindicator, die het

algemene Limburgse conjunctuurklimaat weerspiegelt, voor het eerst sinds medio 2007, in april jl. verbeterde, nl. van -30,7 punten tot -27,8 punten. Sindsdien is het ondernemersvertrouwen in Limburg, zij het niet zonder enige aarzelingen, toch verder gestegen tot het peil van -19,7 in september. De afgevlakte synthetische curve, die door eliminatie van de extreme waarden met een vertraging van enkele maanden de fundamentele tendens van de conjunctuurbeweging weergeeft, is dan ook onder invloed van deze overwegend betere brutoresultaten van de laatste tijd, gunstig aan het evolueren. Men kan stellen dat het aanhoudende sombere conjunctuurbeeld door de financiële en economische crisis, doorbroken wordt, wat de hoop wettigt dat de bodem van de recessie bereikt is. Deze hoop op een herstel blijft echter voorlopig nog broos.

- Eind maart jl. was het aantal tijdelijk werklozen sinds augustus 2008 opgelopen in Limburg van 11608 tot 39322 of +238,7% (Vlaanderen: van 78970 tot 210544 of +166,6% en België: van 120241 tot 313200 of +160,5%). Sedertdien vertoont deze indicator een weliswaar niet rimpelloze maar toch een steeds meer zichtbaar wordende dalende trend met als resultaat dat in Limburg eind augustus 2009 het aantal tijdelijke werklozen afgenomen was tot 24368 of -38,0% t.o.v. eind maart 2009 (Vlaanderen: 122989 of -41,6% en België: 185008 of -40,9%). Hierdoor zitten België (+53,9%) en Vlaanderen (+55,7%) in augustus 2009 nog nagenoeg de helft boven hun peil van augustus 2008, waar Limburg met +109,9% of ongeveer het dubbele voorlopig ruim boven blijft.

- Onze provincie telde in de eerste 9 maanden van dit jaar 434 faillissementen (in Vlaanderen: 3353 en in België: 6981). Dit is 28,0% meer dan in dezelfde periode vorig jaar, wat een duidelijk hoger percentage is dan in Vlaanderen (+21,0%) en België (+14,2%). Met +30,8% was in het gerechtelijk arrondissement Hasselt binnen Limburg de toename van het aantal faillissementen het sterkst, tegenover +24,8% in het gerechtelijk arrondissement Tongeren. Het aantal faillissementen is tijdens het uitbreken van de economische crisis duidelijk de hoogte in geschoten. Deze stijging staat ogenschijnlijk in schril contrast met de signalen van een voorzichtig economisch herstel. Inherent aan deze indicator is echter dat de crisis zich hierin met enige vertraging manifesteert.

Een andere indicator die met ietwat vertraging de crisis opvolgt, is het aantal niet-werkende werkzoekenden (nwwz) en de daarmee gepaard gaande werkloosheidsgraad. In de periode 2008-09-30 tot 2009-09-30 steeg het aantal nwwz in Limburg van 24936 tot 31989 of met 28,3%, dat hiermee slechter presteert dan Vlaanderen (van 174330 tot 214126 of +22,8%). Uitsgesproken stijgingspercentages bij de Limburgse nwwz situeren zich bij de mannen (+48,6%), de allochtonen (+41,5%) en de jongeren (+40,1%). In de beschouwde periode nam de werkloosheidsgraad in Limburg toe van 6,5% tot 8,3% (in Vlaanderen van 6,1% tot 7,4%).

Bijlage 3

Als je vandaag de rijkste landen met elkaar vergelijkt is er geen correlatie tussen de rijkdom van een land (gemeten aan het bbp) en de gezondheid van zijn bevolking. Integendeel: als je de rijke landen rangschikt naar hun graad van ongelijkheid, blijkt dat hoe minder ongelijkheid er is (= des te kleiner het verschil tussen de hoogste en de laagste inkomens in dat land) des te gezonder de burgers in die samenleving zijn. In rijke landen waar een grote ongelijkheid is, komen obesitas, suikerziekte, hartinfarct, hoge bloeddruk en beroerte vaker voor. Grote ongelijkheid kost gezondheid omdat ongelijkheid stress veroorzaakt. Naarmate er meer gelijkheid

is, is er meer samenhang. Hoe meer gelijkheid in een samenleving, hoe meer onderling vertrouwen en empathie. Mensen die anderen vertrouwen zijn dan weer optimistischer en hebben meer controle over hun leven. Minder negatieve stress heeft een positief effect op het hart en de bloeddruk. Er zijn in die meer gelijke landen zelfs minder tienerzwangerschappen (door een sociaal anticonceptiebeleid) en de kindersterfte is er lager (door voor iedereen toegankelijke zorg). Er is zelfs minder criminaliteit en meer vrouwen die een diploma halen. Al die verbanden zijn wetenschappelijk onderzocht en bevestigd. Of mensen gelukkig zijn en zich goed voelen in de samenleving is dus zeker niet alleen de resultante van individuele keuzes. De wijze waarop die samenleving is ingericht heeft een impact die veel malen groter is!

(Richard Wilkinson en Kate Pickett 'The Spirit Level': why more equal societies almost always do better', Allen Lane, 2009).

Bijlage 4

Kloof tussen autochtone en allochtone leerlingen blijft groot

De schoolprestaties van autochtone leerlingen in Vlaanderen behoren tot de wereldtop. Maar hun allochtone collega's doen het een stuk slechter. Het PISA-onderzoek uit 2006 bevestigt deze conclusie nog maar eens.

Voor het PISA-onderzoek van 2006 legden vijftienjarigen uit 57 verschillende landen een wiskunde-, wetenschaps- en leestest af. Voor de analyses van de schoolprestaties wordt een onderscheid gemaakt tussen drie groepen: autochtone leerlingen, leerlingen van de eerste generatie – die dus elders geboren zijn – en leerlingen van de tweede generatie – waarvan de ouders in een ander land geboren zijn.

In Vlaanderen blijft de kloof tussen autochtone en allochtone leerlingen zeer groot, zeker in vergelijking met andere landen. Voor wiskunde zou slechts 10% van de autochtone leerlingen geen aanvaardbaar basisniveau halen. Bij de leerlingen van de eerste en tweede generatie loopt dit op tot 35%. Ook voor leesvaardigheid en wetenschappen blijft de kloof tussen autochtone en allochtone leerlingen groot. Opvallend is dat leerlingen van de tweede generatie het slechter doen dan de eerste generatie. Worden de resultaten van

de Nederlandse nieuwkomers niet meegerekend, ligt het percentage met ernstige problemen een stuk hoger.

Factoren die de kloof deels verklaren, zijn de sociale afkomst van de leerlingen, thuistaal en het onderwijstype. Maar zelfs als de impact van deze drie variabelen weggefilterd wordt, blijft in Vlaanderen de kloof tussen allochtone en autochtone leerlingen bestaan.

Percentage studenten dat geen aanvaardbaar basisniveau haalt (Vlaanderen, 2006)

autochtonen	10%	12%	10%
2de generatie	35%	44%	41%
immigranten	35%	40%	32%

Bron: De sociale lift blijft steken. De prestaties van allochtone leerlingen in de Vlaamse Gemeenschap en de Franse Gemeenschap (2009. Koning Boudewijnstichting.

Allochtonen verlaten secundair onderwijs vaker zonder diploma

De schoolloopbaan van veel allochtone jongeren verloopt erg problematisch. De studie "Wit krijgt schrijft beter" peilt naar de onderwijssituatie van 9.000 Vlaamse jongeren. Hieruit blijkt de zwakkere positie van allochtone studenten in het onderwijs. Zo start een groot deel van de allochtone scholieren in het secundair onderwijs al met een achterstand, waardoor ze later en vaker in de B-stroom instromen. Allochtone jongeren volgen in veel mindere mate het algemeen onderwijs en doen vaker een jaar over dan hun autochtone leeftijdsgenoten. In het beroepsonderwijs zijn allochtone jongens en meisjes dan weer oververtegenwoordigd.

Dit leidt tot een dramatische uitstroomsituatie. Allochtone jongens verlaten het voltijds secundair onderwijs dubbel zo vaak zonder diploma dan autochtone jongens. Bij de meisjes is dit drie keer zoveel. De situatie bij jongeren van Turkse of Marokkaanse herkomst is nog problematischer.

Uitstroom zonder diploma naar herkomst en geslacht

herkomst	autochtoon	allochtoon	Turks	Noord-Afrikaans	Zuid-Europees	overige
mannen	13,0%	30,1%	45,6%	45,5%	32,9%	20,0%
vrouwen	7,2%	25,0%	43,1%	40,8%	10,8%	17,0%

Bron: Wit krijgt schrijft beter - Schoolloopbanen van allochtone jongeren in beeld (2006).

Allochtonen stromen minder vaak door naar hoger onderwijs

De zwakkere schoolprestaties van allochtone scholieren hebben vanzelfsprekend gevolgen voor de doorstroom naar het hoger onderwijs. Allochtone scholieren vatten minder vaak een hogere opleiding aan. Ook het studierendement van allochtone eerstejaarsstudenten ligt een pak lager dan dat van hun autochtone medestudenten.

Als verklaring voor de verschillen wordt gewezen op de eerder lage socio-economische achtergrond van de allochtone studenten, hun lagere verbale vaardigheden en een schoolcarrière die minder goed aansluit of voorbereidt op het hoger onderwijs. Ook het missen van rolmodellen en het gebrek aan informatie speelt volgens sommige onderzoeken een rol.

Het aantal allochtone studenten in het eerste jaar van het hoger onderwijs gaat in stijgende lijn. Wel is er veel uitval naar de hogere jaren. Globale cijfers over het totale aantal allochtone studenten in het Limburgse hoger onderwijs ligt moeilijk. Cijfers per school of per richting worden vaak niet vrijgegeven omdat dit als strategische informatie wordt beschouwd.

Studieresultaat naar etniciteit

	autochtonen	allochtonen	
		Eur.regio	Turk/Maghreb
geslaagd	56,1%	31,3%	19,4%
niet geslaagd	21,8%	31,3%	35,3%
drop out	22,2%	37,4%	45,3%

Bron: De sociale lift blijft steken. De prestaties van allochtone leerlingen in de Vlaamse Gemeenschap en de Franse Gemeenschap (2009. Koning Boudewijnstichting.

Onthaalonderwijs ontvangt anderstalige nieuwkomers

Het onthaalonderwijs richt zich op kinderen die recent gemigreerd zijn uit het buitenland. Het onthaalonderwijs focust op de integratie van anderstalige nieuwkomers in het

gewone onderwijs en heeft bijzondere aandacht voor de Nederlandse taal. Het onthaalonderwijs bestaat zowel in het basis- als secundair onderwijs.

Voor het schooljaar 2008-2009 is er in negen Limburgse gemeenten een aanbod voor anderstalige nieuwkomers. Zo wordt er onthaalonderwijs uitgebouwd/aangeboden in Overpelt, Lummen, Heusden-Zolder, Houthalen-Helchteren, Hasselt, Genk, Maasmechelen, Lanaken en Sint-Truiden.

Het secundair onderwijs biedt in vijf Limburgse gemeenten onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers aan. Zo was er voor het schooljaar 2008-2009 een onthaalklas in volgende Limburgse gemeenten: Herk-de-Stad, Hasselt, Genk, Maasmechelen en Sint-Truiden. Begin februari 2009 ging het om 211 leerlingen.

COLOFON

INSPIREERDEN MEE DEZE REDE OF SCHREVEN EEN GASTBIJDRAGE (*)

Michel Cartier

Jean Paul Coenen

Mieja Engelen

Geert Hasevoets

Agentschap Binnenlands Bestuur

Stafmedewerkers POM/ERSV

Medewerkers PRIC

(*) de uitgebrachte opinies in de aangeleverde teksten zijn ten persoonlijke titel

EEN UITGAVE VAN

Herman Reynders, gouverneur

TEKST- EN EINDREDACTIE

Ronald Hoebers

GRAFISCH ONTWERP & TYPOGRAFIE

Dion Boodts – Grafische producties,
Informatie & Onthaal, provincie Limburg

FOTOGRAFIE

Robin Reynders – Grafische producties,
Informatie & Onthaal, provincie Limburg

DRUK

Drukkerij Paesen – Opglabbeek

PAPIER

Arctic The Matt 100 gr/m² (binnenwerk), 250 gr/m² (kaft)

LETTERTYPES

Meta, Meta Serif (Erik Spiekermann), Belizio (David Berlow)

OPLAGE

750 ex.

D/2009/5857/113

U kan een pdf van deze publicatie downloaden via
limburg.be/eensterkmerk

LIMBURG

